

parlen de *l'afrau* del Besòs en el mateix sentit); «lo promontori de Cervaria <Cervera>», de allí se puja al coll de la Maçana, ahont vuy encara hi ha una torre aguda, a modo de atalaya, que venint en mitg de una *frau* de montanya, se veu per la part de Rosselló, que li està devers tramontana, y des de l'Empurdà, vers mitg dia y ponent» (*Cròn. Univ. de Cat.* I, any 1609). El primer lèxic que ho recull és el *DT*o. (1647): «vall --- *frau* o pla entre montanyes: vallis, convallis, faux» i «*frau* o vall, vide *vall*»; Belv.: «*frau* f. de montanyes: garganta, hoz, *faux*». «Al ponent, per entre aquellas *fraus* de montanyas, jau lo monastir de Sant Salvador de Breda», B. de Maldà (*Excursions*, p. 88).

L'usava sovint Verdaguer ja en el primer esbós de l'*Atl.*, 1867, i en ell tenim de ple l'acc. i la forma que han predominat: «un guerrier --- ab ella serà arribada nostra darrera fi, / los Atlants la sentiren des de l'*afrau*, y'ls roures, / com ells de cor de bronzo, y abets, arrabassant» (III, canviat el 1877, 33a); «diu, y a sos fills girant-se, imperiosa 'ls mana / que, pus lo gran diluvi de nou era vingut, / dalt a l'*afrau* pujassen a fer una cabana, / ahont veure'l poguessen passar, a peu aixut» (VI, 2c), «quan li apar que per rònega, tallada, *afrau* s'estimba, / sota sos peus ajaure sent l'ordi bla d'un camp» (VI, 61a),¹ i en l'ed. de 1878 va usar la forma *frau* (canviant el text de les versions anteriors): «Y enrrera dexan terres y mars cada gambada, / tramontan *fraus* y conques, torrents y xaragalls / ---» (VI, 53b). Bosch de la Trinxeria usa la forma aglutinada però com a masculí: «*afrau* ("couloir"): esberla, trenc: és lo pas entre dues timbes, pas no gayre llarc y molt estret: L'*afrau* d'Anibal, Amelie-les-Bains, sobre la cascata del torrent Mondony, de la vall de Montalbà; l'*afrau* sol ser emboscat y apenes hi penetra l'1 sol» (*Bull. Assoc. Exc. Catalana* XII, 232).

En les meves corregudes muntanyenques he sentit el mot en molts llocs, però bé puc dir que sempre des de la línia Montseny-Montserrat cap al nord. Anant el més sovint darrere article o demostratiu singular, sovint no puc precisar si comença per *a*, o per *f*, amb gènere femení. Quedà clar el femení en els casos següents: «hi ha unes *afraus* allà que ---», Monistrol de Calders (1935); femení però sense aglutinació: «pujant per aquelles *fraus*, anireu ---», Vilalleons (1935); i a la baga de l'Alta Cerdanya vaig sentir el femení sense *a* i amb anaptixi: «si pugeu des de Bula Teranera, per aquelles *farauz* amunt trobareu Bula d'Amunt» (Eina, 1959).

Seguint ordre geogràfic heus aquí el que tinc anotat: «De la part alta d'aquell torrent en diuen l'*afrau* de Muntanyà, més amunt l'*afrau* del Boix», Aiguafreda (1936); «pujarem per *akél'afrau*», referint-se a una depressió lleugera i emboscada en un vessant de muntanya, Malla (1935); «més enllà d'aquell morro hi ha un sot que en diuen *l'afrau*»: «li donem aquest nom perquè no s'hi pot passar i hi havia senglars», Oló (1936); l'*afrau* de Trencabarres, l'*afrau* de Pedralta, totes dues a la Serra de Pinós (Solsonès) (1954); l'*afrau* del Castell, el barranc que va a parar al Castell

de Llanera (Sols.); La *Frau* de Vilella, una vall molt reclosa i pendent que desemboca a l'Aigua d'Ora, al peu de la Serra de Busa (23'x05'), separat en 2 mots, CATorras (*Guia del Cardener*, pp. 278, 202b); «en el terme de Vilallonga de Ter hi ha una *afrau* que en diuen Sabaters», m'escriu Mn. J. Pascual, on es tracta d'una simple clotada (1970); *afrau* sento també a Boadella d'Empordà (1939).

No és, però que el mot estigui estrictament limitat, en aquest sentit, al cat. or., o ho hagi estat sempre: en plena Ribagorça hi ha la partida de *Compalafrau* a Sopeira, al peu de la desaigna d'una vall escarpada (1957), i això és metàtesi d'un antic *Campo-la-frau* amb la conservació de *-o* darrere nexa consonàntic, com és de rigor en el dialecte ribagorçà.

En fi el mot és vell però viu a Menorca: «trobant-se a sa vorera de la mar, ahont es penyal taia fa una mena de ferradura, digué als Diables Boets: —Feis-me aquí un pont, de punta a punta, des penyal—. Al dematí --- anà a examinar es pont, i va veure que no estava acabat, que no arribava de punta a punta de *s'afrau*, i 'ls-i digué: —Acabau es pont!», Camps Merc. (*Folkl. Men.* II, 45).

Altrament no pertot el mot té el significat orogràfic corrent de 'valleta trencada i reclosa'; car en certs llocs del Nord, i més del NE., s'ha generalitzat fins a fer-se sinònim de 'paratge en general': així ho usaven els meus informadors en alguna part d'Empordà: «aquesta *frau* d'aquí és --- aquesta *frau* de camps se'n diu» (m'anaven explicant a Viladamat, 1958);² el *D'Ag.* defineix «territorio, extensión» citant uns goigs impresos a Vic el 1850: «als devots d'aquesta *frau*, / lloc y terme de Oló, / llum i guia los siau / ---».

És més o menys el sentit que Ruyra posa pertot en boca dels homes de mar: «no tingueu por, no s'apartaran gayre: estem en ses *afraus* de ses pastures» (on s'apcixen els dofins), «aquests rems --- no'ls emprem may sinó per a entrades o surtides de port o per a guanyar *s'afrau* des vent» (el paratge on els convé per tenir bon vent), «sa turbonada ve des golf de Lió y agafa un rem: tal volta part d'allà de Barcelona *s'afrau* sigu més serena», «allà hi ha *s'afrau* des soïssos —va dir en Volivarda, mostrant-nos la boca d'una caverna» (*Marines* y B., pp. 234, 237, 248, 20), y en l'últim el sentit no és la cova o abisme sinó simplement el paratge on hi ha molts *soïssos* o garotes, encara que no és impossible que es partís de la idea de 'paratge entre roques' o 'paratge submarí' per arribar a aquesta generalització.

En algunes zones extremes del Continent el mot se'ns presenta sense l'aglutinació de *-a* i com a masculí: «*frau* m. espai entre renc i renc d'arbres, en un camp, o entre un arbre i un altre, o entre rences de pals plantats o coses semblants», «també, en los boscs i erms els clars o buits entre mata i mata, o l'amplària de les sendetes que els travessen», que GaGirona (*Voc. Maestr.*) dóna com a propi de la Plana i d'Artana, i *AlcM* hi afegeix Almassora, Val. i la Vall de Càncer, i un molí del nom de *Frau* a la serra d'Aitana; «el *frau* que hi ha entre abre y abre, entre planta y planta: